

تحقیقی

الگوی سوء مصرف مواد مخدر بر اساس عوامل جمعیت‌شناختی در معتادان خود معرف شهرستان گرگان

چکیده

زمینه و هدف: اعتیاد یکی از معضلات و نگرانی‌های عمده جهان امروز است. نخستین گام در مبارزه با یک پدیده اجتماعی و یا بیماری، شناخت صحیح آن است. این مطالعه به منظور تعیین ویژگی‌های دموگرافیک و الگوهای مصرف مواد مخدر و ارتباط آن با برخی از متغیرهای فردی و اجتماعی به روش تحلیل آماری در این منطقه انجام شد.

روش بررسی: این مطالعه توصیفی-تحلیلی مقطعی گذشته‌نگر بود که ویژگی‌های معتادینی که به صورت داوطلبانه به مرکز ترک اعتیاد در بیمارستان پنجم آذر وابسته به دانشگاه علوم پزشکی گلستان از سال ۱۳۸۰ لغایت ۱۳۸۴ برای ترک اعتیاد مراجعه نمودند را مورد بررسی قرار داد. اطلاعات پس از جمع‌آوری با نرم‌افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: از ۳۰۰۵ پرونده مورد بررسی تعداد ۲۷۸۶ (۹۲/۷ درصد) مرد و بقیه زن بودند. میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۳۶/۹۱ با انحراف معیار ۱۱/۴۱ سال بود. میزان معتادین مرد مراجعه‌کننده برای ترک ۱۴/۹۷ برابر زنان بود. ۹۳/۸ درصد افراد بین ۲۰ تا ۵۰ سال سن داشتند. ۴/۸ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی، ۲۱/۳ درصد دیپلمه بودند. ۶۱/۷ درصد آنها بیکار یا دارای کار مشخصی نبودند. بیشترین مصرف مواد مصرفی در بین این افراد با ۶۶/۷ درصد را تریاک تشکیل می‌داد. فقط ۳/۲ درصد این افراد هرئوئین مصرف می‌کردند. در ۴۰/۲ درصد موارد شیوه اصلی مصرف کشیدن و ۳۰/۹ درصد خوردن بود. از نظر مصرف نوع مواد، کشیدن سیگار، مصرف الکل، استفاده از حشیش و مصرف قرص در سطح $P < ۰/۰۵$ اختلاف معناداری از نظر آماری مشاهده شد.

نتیجه‌گیری: در این منطقه نسبت افراد معتاد با تحصیلات دیپلم و دانشگاهی بیشتر از مناطق دیگر کشور است و با توجه به فراوانی بیکاری به عنوان یکی از عوامل اصلی تشدید اعتیاد، به نظر می‌رسد که با آموزش و ایجاد اشتغال در منطقه بتوان تا حدودی گرایش به اعتیاد را کنترل نمود.

کلید واژه‌ها: گرگان - معتادین خود معرف - مرکز ترک اعتیاد

دکتر عبدالله عباسی

استادیار گروه بیماری‌های عفونی دانشگاه علوم پزشکی گرگان

دکتر صادق‌علی تازیکی

استادیار گروه روانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی گرگان

دکتر عبدالوهاب مرادی

دانشیار گروه ویروس‌شناسی دانشگاه علوم پزشکی گرگان

نویسنده مسؤول: دکتر عبدالله عباسی

پست الکترونیکی: abdolbas@yahoo.com

نشانی: گرگان، دانشگاه علوم پزشکی گرگان

معاونت آموزشی

تلفن و نمابر: ۴۴۲۱۶۶۱-۰۱۷۱

وصول مقاله: ۸۴/۱۱/۲

اصلاح نهایی: ۸۵/۳/۲۰

پذیرش مقاله: ۸۵/۴/۱۹

مقدمه

است. ۷۰-۶۰ درصد معتادین مورد بررسی را افراد بی سواد یا کم سواد تشکیل داده‌اند. به نظر می‌رسد که شیوع اعتیاد در افراد متاهل در سال‌های اخیر بیش از گذشته باشد. گرچه بررسی‌های انجام شده در مراکز بازپروری و ترک اعتیاد، شیوع اعتیاد به مواد مخدر را در مردان تقریباً ۱۰ برابر زنان گزارش نموده‌اند. اما بررسی‌های انجام شده در زمینه همه گیرشناسی اعتیاد در ایران شیوع اعتیاد را در مردان اندکی بیشتر از زنان نشان داده‌اند. این بررسی‌ها میزان شیوع مصرف مواد در استان‌های مختلف را از ۲/۵ درصد کل جمعیت در استان تهران تا ۱۷ درصد کل جمعیت در استان هرمزگان متفاوت نشان داده‌اند (۴).

نخستین گام در مبارزه با یک پدیده اجتماعی و یا بیماری شناخت صحیح آن می‌باشد تا بر مبنای آن برنامه‌ریزی پدیده امکان پذیر باشد. در این بررسی ویژگی‌های دموگرافیک، الگوهای مصرف مواد مخدر و ارتباط آن با برخی از متغیرهای فردی و اجتماعی به روش تحلیل آماری مورد مطالعه قرار می‌گیرد تا براساس اطلاعات حاصله زمینه و فرضیات و سؤالاتی برای مطالعات بعدی فراهم شود و برنامه‌ریزی‌های اجرایی بر مبنای واقعیت‌ها و علمی‌تر صورت گیرد.

روش بررسی

مطالعه حاضر یک مطالعه توصیفی-تحلیلی مقطعی گذشته‌نگر بر اساس اطلاعات موجود در پرونده افراد در طی ۵ سال است که شامل ویژگی‌های معتادینی بود که به صورت داوطلبانه به مرکز ترک اعتیاد در مرکز آموزشی-درمانی پنجم آذر گرگان وابسته به دانشگاه علوم پزشکی گلستان از سال ۱۳۸۰ لغایت ۱۳۸۴ برای ترک اعتیاد مراجعه نموده بودند. تعداد کل مراجعین در طی مدت مذکور ۳۰۰۵ معتاد بود. استخراج اطلاعات در یک مقطع زمانی دو ماهه از این تعداد پرونده صورت گرفت. اطلاعات پس از کدگذاری در نرم‌افزار SPSS-11.5 به رایانه وارد و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. اطلاعات با استفاده از آمار توصیفی، بعد از مشخص شدن شاخص‌های پراکندگی و مرکزی در جداول توصیفی نشان داده شد. برای نشان دادن ارتباط بین برخی از متغیرهای مورد بررسی مانند جنس، میزان تحصیلات، شیوه مصرف، نوع مصرف، ماده مورد مصرف و وضعیت اشتغال از

سوء مصرف مواد و وابستگی به مواد، یکی از معضلات و نگرانی‌های عمده جهان امروز است. از آنجایی که سوء مصرف مواد اثرات بازدارنده روی رشد و شکوفایی جامعه دارد، تهدیدی جدی و نگران کننده می‌باشد. اعتیاد به مواد طبیعی و مصنوعی مختلف در چند دهه گذشته رشد فزاینده‌ای داشته که حاکی از بروز یک مشکل جدی در سلامت جسمی و اجتماعی است. اصطلاح اعتیاد مشتق از واژه لاتین addicere بوده و به معنای وابستگی به یک شخص یا یک چیز است. سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۶۴ به جای اصطلاح اعتیاد مفهوم وابستگی را معرفی کرد (۱). زیرا واژه اعتیاد نه تنها نمی‌توانست نشانگر یک اختلال روانی باشد بلکه از نظر اجتماعی با بار معنایی ناپسند و تحقیر کننده‌ای همراه بود. به کارگیری وابستگی به جای مفهوم اعتیاد ضمن کاهش اثرات و بار منفی اجتماعی همراه با مفهوم اعتیاد، موجب تلاش برای افتراق جنبه‌های جسمی و روانی وابستگی شد. نظریه‌های مطرح شده در خصوص سبب‌شناسی اعتیاد از تنوع و گستردگی قابل توجهی برخوردار است. برخی بر عوامل ارثی و زیستی تاکید می‌کنند، در حالی که برخی دیگر به ابعاد جامعه‌شناسی و روان‌شناختی مصرف مواد اهمیت می‌دهند. گزارش سالانه سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۰۵ نشان می‌دهد که در دنیا حدود ۲۰۰ میلیون معتاد به انواع موادمافیونی وجود دارد و جالب این است که همین گزارش ذکر می‌نماید بالاترین شیوع اعتیاد با ۲/۸ درصد در بین افراد در ایران می‌باشد که بعد از آن قزاقستان با ۲/۳ درصد و روسیه سفید با ۲/۱ درصد جای دارند (۲). ۶۰ درصد زندانیان کشور به دلایل مرتبط با مواد مخدر در زندان هستند و بیش از موارد ابتلا به ایدز در کشور ما در بین معتادان تزریقی دیده می‌شود (۳).

علی‌رغم تلاش گسترده دولت در دو دهه اخیر به منظور کاهش اعتیاد و قاچاق مواد مخدر، کشفیات این مواد از رقم نزدیک به ۵/۴ تن تریاک، حشیش و هروین در سال ۱۳۵۳ به رقم ۱۹۴/۷ تن در سال ۱۳۷۶ رسیده است. از سوی دیگر بررسی‌های انجام شده در زمینه اعتیاد بیشترین فراوانی معتادین را در گروه سنی ۲۰-۳۵ سال گزارش نموده‌اند که با معتادین غیررسمی سال‌های قبل از انقلاب تفاوت محسوسی نداشته

جدول ۱: توزیع فراوانی میزان تحصیلات برحسب جنس در معتادان خود معرف شهر گرگان

تحصیلات جنس	بی سواد (درصد)	ابتدایی (درصد)	راهنمایی (درصد)	دیپلستان (درصد)	دیپلم (درصد)	دانشگاه (درصد)	جمع (درصد)
مذکر	۹۴ (۳/۵)	۷۱۷ (۲۶/۶)	۸۲۷ (۳۰/۷)	۲۹۷ (۱۱)	۶۲۳ (۲۳/۱)	۱۴۰ (۵/۲)	۲۶۹۸ (۹۳/۶)
مونث	۴۱ (۲۲)	۶۸ (۳۶/۶)	۳۷ (۱۹/۹)	۲۱ (۱۱/۳)	۱۵ (۸/۱)	۴ (۲/۱)	۱۸۶ (۶/۴)
جمع	۱۳۵ (۴/۷)	۷۸۵ (۲۷/۲)	۸۶۴ (۳۰)	۳۱۸ (۱۱)	۶۳۸ (۲۲/۱)	۱۴۴ (۵)	۲۸۸۴ (۱۰۰)

جدول ۲: توزیع فراوانی نوع اعتیاد و اشتغال برحسب جنس در معتادان خود معرف شهر گرگان

نوع ماده مصرفی	وضعیت اشتغال معتادین مذکر		وضعیت اشتغال معتادین مونث	
	تمام وقت (درصد)	پاره وقت (درصد)	تمام وقت (درصد)	پاره وقت (درصد)
تریاک	۴۳۵ (۶۸/۶)	۲۲۸ (۶۵/۹)	۱۹ (۵۷/۶)	۸ (۶۶/۷)
شیره	۱۰۱ (۱۵/۹)	۶۳ (۱۸/۲)	۱ (۳)	۲ (۱۶/۷)
تریاک و شیره	۶۹ (۱۰/۹)	۳۲ (۹/۲)	۱ (۳)	۱ (۸/۳)
هروئین	۱۸ (۲/۸)	۱۰ (۲/۹)	۸ (۲۴/۲)	۱ (۸/۳)
هروئین و تریاک و شیره	۱۱ (۱/۸)	۱۳ (۳/۸)	۴ (۱۲/۱)	۰ (۰)
جمع	۶۳۴ (۱۰۰)	۳۴۶ (۱۰۰)	۳۳ (۱۰۰)	۱۲ (۱۰۰)

نشان داده شده است.

آزمون آماری کای دو استفاده گردید. ضریب اطمینان ۹۵ درصد در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

از ۳۰۰۵ پرونده مورد بررسی تعداد ۲۷۸۶ (۹۲/۷ درصد) مرد و بقیه زن بودند. میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۳۶/۹۱ با انحراف معیار ۱۱/۴۱ سال بود. کوچک‌ترین آنها ۲ ساله و مسن‌ترین آنها نیز ۷۸ سال داشت. در افراد مورد بررسی ۱۵/۶ درصد مجرد، ۸۲/۴ درصد متأهل و ۱/۷ درصد مطلقه یا بیوه بودند. از کل موارد مورد بررسی ۵/۶ درصد آنها مصرف تزریقی را تجربه کرده بودند. از بین ۲۸۹۶ نفری که در پرونده به سطح تحصیلات آنها اشاره کرده بودند ۱۴۴ (۴/۸ درصد) دارای تحصیلات دانشگاهی، ۲۱/۳ درصد دیپلمه، ۴/۵ درصد بیسواد، ۱۰/۶ درصد تحصیلات دیپلستان و بقیه دارای تحصیلات راهنمایی و ابتدایی بودند. در جدول یک میزان تحصیلات معتادان خود معرف در شهر گرگان نشان داده شده است.

از نظر اشتغال ۲۲/۶ درصد دارای کار تمام وقت، ۱۲/۱ درصد دارای کار پاره وقت، ۱۵ درصد بیکار و ۴۶/۷ درصد دارای کار مشخصی نبودند. در جدول ۲ توزیع فراوانی نوع اعتیاد براساس وضعیت اشتغال در هر دو جنس

از بین کل موارد مورد بررسی ۸۱/۷ درصد هزینه زندگی را خودشان، ۱۶/۹ درصد خانواده بیان کردند و ۱/۴ درصد منبع تامین هزینه خود را ذکر نکرده بودند. ۷۸/۲ درصد در مسکن مستقل، ۱۸/۹ درصد همراه والدین و حدود ۱ درصد محل زندگی خود را خیابان یا سایر جاها ذکر کرده بودند. بیشترین مواد مصرفی در بین این افراد با ۶۶/۷ درصد تریاک تشکیل میداد و شیره با ۱۶/۸ درصد، تریاک و شیره با ۸/۷ درصد در رده های بعدی بودند. فقط ۳/۲ درصد این افراد هروئین مصرف می کردند و ۳/۵ درصد نیز همراه هروئین مصرف تریاک یا شیره و یا هر دو را ذکر کرده بودند. در جدول ۳ شیوع نوع ماده مصرفی در میان معتادان خود معرف شهر گرگان برحسب جنس نشان داده شده است.

در ۴۰/۲ درصد موارد شیوه اصلی مصرف کشیدن، ۳۰/۹ درصد خوردن و حدود یک درصد نیز تزریق به همراه کشیدن یا خوردن ذکر شده بود. ۷۵/۲ درصد معتادین سیگار می کشیدند، ۴۰۶ نفر الکل، ۹/۵ درصد حشیش و ۲۲/۹ درصد مصرف قرص را نیز ذکر کرده بودند. در بین معتادین مورد مطالعه ۱۳/۵ درصد تجربه زندان داشتند و ۱ درصد نیز داشتن شریک‌های جنسی متعدد را ذکر کرده بودند. ۱/۸ درصد سابقه

جدول ۳: توزیع فراوانی نوع ماده مصرفی برحسب جنس در معتادان خود معرف شهرگرگان

نوع ماده مصرفی جنس	تریاک (تعداد (درصد))	شیره (تعداد (درصد))	تریاک و شیره (تعداد (درصد))	هروئین (تعداد (درصد))	هروئین، تریاک، شیره یا هردو (تعداد (درصد))	جمع (تعداد (درصد))
مذکر	۱۸۴۳ (۶۶/۵)	۴۸۶ (۱۷/۵)	۲۴۷ (۸/۹)	۸۴ (۳)	۱۱۱ (۴/۱)	۲۷۷۱ (۹۳/۱)
مونث	۱۵۳ (۷۴/۶)	۱۶ (۷/۹)	۱۴ (۶/۸)	۱۳ (۶/۳)	۲۳ (۴/۴)	۲۰۵ (۶/۹)
جمع	۱۹۹۶ (۶۷/۱)	۵۰۲ (۱۶/۹)	۲۶۱ (۸/۸)	۹۷ (۳/۳)	۱۳۴ (۴)	۲۹۷۶ (۱۰۰)

جدول ۴: توزیع فراوانی کشیدن سیگار، مصرف الکل، استفاده از حشیش، مصرف قرص، داشتن شریک جنسی متعدد و استفاده تزریقی از مواد برحسب جنس در معتادان خود معرف شهرگرگان

تحصیلات جنس	کشیدن سیگار (تعداد (درصد))	مصرف الکل (تعداد (درصد))	استفاده از حشیش (تعداد (درصد))	مصرف قرص (تعداد (درصد))	شریک جنسی متعدد (تعداد (درصد))	تزریق مواد (تعداد (درصد))
مذکر	۲۱۶۸ (۷۸/۶)	۳۹۰ (۱۴/۳)	۲۷۵ (۱۰/۳)	۶۱۴ (۲۴/۳)	۲۸ (۱/۱)	۱۶۰ (۵/۸)
مونث	۸۱ (۴۰/۳)	۱۶ (۸)	۷ (۳/۶)	۷۳ (۴۱/۲)	۱ (۰/۵)	۶ (۳)
ارزش P	$P < ۰/۰۵$	$P < ۰/۰۵$	$P < ۰/۰۵$	$P < ۰/۰۵$	طبیعی	طبیعی

۴۰ سال بود. از نظر آماری بین معتادان مجرد که در گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال قرار دارند و تحصیلات و نیز در بین متاهلین با گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ ساله با تحصیلات اختلاف معنادار مشاهده شد ($P < ۰/۰۵$). در بین معتادان مجرد ۶۱/۵ درصد افراد بیکار و ۳۲/۵ درصد معتادان متاهل در گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال قرار دارند. از بین ۴۰۵ نفری که زندان را تجربه کرده بودند ۳۰۷ نفر (۷۵/۸ درصد) آنها متاهل بودند و از بین مجردین ۲۲ درصد آنها این تجربه را داشتند. ۳۶/۶ درصد افراد متاهل تریاک و ۲۵/۵ درصد آنها تریاک را هم می‌خوردند و هم می‌کشیدند. ۷۸/۶ درصد مردان معتاد و ۴۰/۳ درصد زنان همراه اعتیاد به مواد افیونی سیگار نیز می‌کشیدند. ماده اصلی مورد مصرف زنان با ۷۴/۶ درصد و مردان با ۶۶/۵ درصد تنها تریاک بود. بیشترین تعداد مصرف کنندگان الکل در بین معتادان با تحصیلات دیپلم ۲۰/۱ درصد و با تحصیلات دانشگاهی ۱۹/۳ درصد و در بین بی‌سوادان ۵ درصد بود. بیشترین میزان مصرف قرص در بین معتادان بی‌سواد (۳۲/۵ درصد) می‌باشد.

بحث

نتایج نشان داد که شیوع اعتیاد در میان مردان حدود ۱۴/۹۷ برابر زنان می‌باشد. این یافته با بررسی‌های انجام شده در مراکز بازپروری و ترک اعتیاد، هم‌خوانی دارد ولی با

داشتن بیماری‌های جنسی را قید کرده بودند. در جدول ۴ توزیع فراوانی کشیدن سیگار، مصرف الکل، استفاده از حشیش، مصرف قرص، داشتن شریک جنسی متعدد و استفاده تزریقی از مواد نشان داده شده است.

از بین کل افراد مورد مطالعه بیشترین تعداد معتاد ۱۱۳۹ نفر با ۳۷/۹ درصد را افرادی تشکیل می‌دادند که سن آنها بین ۳۱ تا ۴۰ سال بود. سپس ۷۷۳ نفر (۲۵/۷ درصد) آنها نیز سن بین ۲۱ تا ۳۰ سال داشتند. در کل می‌توان گفت ۶۳/۶ درصد افراد معتاد دارای سن ۲۱ تا ۴۰ سال بودند. افراد ۴۱ تا ۵۰ ساله ۶۵۰ نفر (۲۱/۶ درصد) افراد مورد مطالعه را تشکیل می‌دادند. افراد بالای ۵۱ سال ۵/۲ درصد و افراد کمتر از ۲۰ سال فقط ۱ درصد افراد مورد تشکیل می‌دادند. بیشترین تعداد معتادین زن با ۵۲/۹ درصد در سنین بین ۳۱ تا ۴۰ سال بود ولی این میزان در بین مردان مجرد با ۶۲/۶ درصد در گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال بود که با $P < ۰/۰۵$ اختلاف معناداری بین این دو گروه مشاهده شد. در بین متاهلین معتاد با ۴۱ درصد در مردان و ۳۰/۵ درصد در زنان در گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال بیشترین میزان را تشکیل می‌داد که با $P < ۰/۰۵$ بین دو جنس و گروه‌های سنی اختلاف معنادار مشاهده گردید. در بین افراد مجرد بیشترین تعداد در گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال و در بین متاهلین در گروه سنی ۳۱ تا

با مطالعه صورت گرفته در اردیبهیل (۳) هم‌خوانی دارد. در مطالعه ما ۱۴۴ نفر از معتادین دارای تحصیلات دانشگاهی و ۶۳۸ نفر نیز دیپلمه بودند که می‌توان نتیجه‌گیری کرد ۲۶/۱ درصد افراد معتاد مراجعه کننده به مرکز ترک اعتیاد ۵ آذر گرگان دارای تحصیلات دیپلم و بالاتر هستند که با مطالعه موسوی که تحصیلات پایین و به علت آن کاهش امکانات و فرصت‌های تربیتی از طریق یادگیری را ذکر می‌نماید (۸) و با مطالعه نویدیان که نتیجه‌گیری می‌کند اغلب معتادان تحصیلات پایین‌تر از دیپلم دارند (۹)، هم‌خوانی ندارد. ولی بررسی یلدا و همکاران که خانواده را یکی از عوامل مؤثر مستقیم یا غیرمستقیم در گرایش به اعتیاد ذکر می‌کند (۱۰)، بیشتر هم‌خوانی داشته باشد. جالب توجه است بیشترین تعداد مصرف کنندگان الکل در بین معتادان دیپلمه و با تحصیلات دانشگاهی دیده می‌شوند. مطالعه ما نشان داد ۸۲/۴ درصد معتادان را متاهلین، ۱۵/۶ درصد را مجردین و بقیه را بیوه‌ها و یا مطلقه‌ها تشکیل می‌دهند. این مطالعه با نتایج مطالعه اردیبهیل (۳) هم‌خوانی دارد. شیوه اصلی مصرف مواد در بین معتادان منطقه گرگان در ۴۰/۲ درصد کشیدن و ۳۰/۹ درصد خوردن می‌باشد که با مطالعه ناظر و همکاران هم‌خوانی دارد (۱۱). در این بررسی مشخص شد که فقط ۳/۲ درصد افراد معتاد هروئین مصرف می‌نمایند. ولی مطالعه سهرابی و همکاران این میزان را در جامعه مورد مطالعه خود ۳۳ درصد ذکر نموده‌اند (۱۲) و مطالعه دیگری نیز این میزان را در جامعه مورد بررسی خود ۵۷/۴ درصد ذکر می‌نماید (۶). این مسأله شاید به علت در دسترس بودن نوع مواد شایع مصرفی در یک منطقه باشد. مطالعه ما نشان داد ۷۸/۶ درصد مردان معتاد و ۴۰/۳ درصد زنان معتاد همراه ماده مصرفی اصلی خود سیگار می‌کشند و همچنین ۱۰ درصد مردان ۳/۶ درصد زنان همراه با ماده مصرفی اصلی خود حشیش نیز مصرف می‌کنند. ۲۴/۳ درصد مردان و ۴۱/۲ درصد زنان قرص را همراه با ماده مورد اعتیاد خود مصرف می‌نمایند. از کل افراد معتاد ۱۳/۵ درصد تجربه زندان را دارند، ۱ درصد آنها دارای شرکای جنسی متعدد و ۱/۸ درصد نیز سابقه بیماری جنسی را دارند، که بررسی این نوع یافته‌ها در دیگر مطالعات صورت نگرفته است. می‌توان به این مطلب تاکید نمود که موادی که همراه

بررسی‌های انجام شده در زمینه همه‌گیرشناسی اعتیاد در ایران که شیوع آن در مردان اندکی بیشتر از زنان است، مغایر است (۴). این مسأله شاید به دلیل مراجعه کمتر زنان برای ترک اعتیاد به مراکز خود معرف باشد.

میانگین سنی افراد مورد ۳۶/۹۱ سال با انحراف معیار ۱۱/۴۱ است. جوان‌ترین مراجعه کننده به مرکز ترک اعتیاد گرگان ۲ سال و مسن‌ترین آن ۷۸ ساله بود. گزارش شجاعی‌زاده از تهران میانگین سن معتادان مورد مطالعه خود را ۳۲/۵ سال عنوان کرد (۵) که با بررسی ما هم‌خوانی دارد ولی سمعی کمترین سن شیوع اعتیاد را ۸ سال گزارش نموده است (۶). در مطالعه ما در بین حدود سه هزار نفر دو مورد کمتر از ۲ سال نیز مشاهده می‌شود. شاید این مسأله به دلیل علت مصرف، الگوی مصرف و یا به عواملی مانند شرایط اقتصادی اجتماعی و فرهنگی خانواده بستگی دارد. این مطالعه نشان داد ۲۵/۷ درصد افراد ۲۱-۳۰ سال و ۳۷/۹ درصد افراد ۳۱-۴۰ سال دارند که می‌توان نتیجه گرفت ۶۳/۶ درصد افراد مورد مطالعه ما را افراد ۲۱-۴۰ سال تشکیل می‌دهند. مطالعه‌ای از تبریز نیز بیشترین مراجعه کنندگان ترک اعتیاد را گروه سنی ۲۵-۳۴ سال گزارش می‌کند (۷). مطالعه دیگری نیز بیشترین فراوانی معتادین را در گروه سنی ۲۰-۳۵ سال گزارش نموده است (۴) که با مطالعه ما هم‌خوانی دارد. این مطالعه آشکار کرد در منطقه ما افراد کمتر از ۲۰ سال فقط ۱ درصد معتادان و افراد بالای ۵۱ سال ۵/۲ درصد را شامل می‌شوند. با توجه به این مسأله می‌توان گفت ۹۳/۸ درصد افراد بین ۲۰ تا ۵۰ سال سن دارند و بیشترین گرایش به مواد مخدر در این محدوده سنی می‌باشد. با توجه به تعداد افراد مورد مطالعه، به نظر می‌رسد نشان دهنده الگوی واقعی محدوده سنی افراد معتاد در محدوده گرگان باشد. بیشترین مواد مصرفی با میزان ۶۶/۷ درصد در بین معتادین تریاک است. مطالعه‌ای از تبریز نیز گزارش می‌نماید ۸۰ درصد معتادین تریاک مصرف می‌کنند (۷). مطالعه‌ای نیز در بین جوانان ایرانی صورت گرفته و نشان داده است که شیوع تریاک و هروئین حدود ۸۰ درصد می‌باشد که این مسأله شاید به دلیل در دسترس بودن تریاک و مقبولیت آن در جامعه نسبت به سایر مواد سوء مصرف باشد. دومین ماده مخدر از نظر میزان مصرف در این منطقه شیره با ۱۶/۸ درصد است که

در بین افراد جامعه باشد.

تشکر و قدردانی

از کلیه کارکنان محترم مرکز ترک اعتیاد مرکز آموزشی - درمانی پنجم آذر گرگان که ما را در انجام این تحقیق یاری نمودند، تشکر می‌کنیم.

با ماده اصلی مصرف می‌شوند یا عادات خاصی که معتادان در هر منطقه دارند، ممکن است با دیگر مناطق فرق داشته باشد. نتایج مطالعه ما نشان داد فقط ۲۲/۶ درصد آنها کار تمام وقت دارند و حدود ۶۱/۷ درصد آنها بیکار یا دارای کار مشخصی نمی‌باشند که این خود می‌تواند عاملی در تشدید شیوع اعتیاد

References

- ۱) بخشانی، ن. م. راهنمای عملی پیشگیری و درمان اعتیاد (مدل رفتاری-شناختی). ۱۳۸۱. چاپ اول. انتشارات دانشگاه علوم پزشکی زاهدان. صفحات ۲ تا ۲۴.
- 2) United Nations Office on Drug and Crime. World Drug Report. 2005; Vol 1: Analysis.
- ۳) امینی، ف. صادقیه، س. سلامتی، پ. ویژگی‌های معتادین مراجعه کننده به مراکز خود معرف شهر اردبیل. مجله پایش. ۱۳۸۳. سال چهارم. شماره یک. صفحات ۵۵ تا ۵۹.
- ۴) احسان منش، م. کریمی کیسی، ع. نگاهی به تاریخچه و برخی از پژوهش‌های انجام گرفته در زمینه اعتیاد در ایران. فصلنامه اندیشه و رفتار. زمستان ۱۳۷۸. دوره ۵. شماره ۱۹. صفحات ۶۲ تا ۷۸.
- ۶) شجاعی زاده، د. ربیعان، م. بررسی علل گرایش به اعتیاد در استان تهران و ارائه برنامه آموزشی. مجله بهداشت ایران. ۱۳۷۶. دوره ۲۶. شماره ۲-۱. صفحات ۱۱ تا ۲۰.
- ۶) سمیعی، م. رفیعی، ح. طاهری نخست، ح. ر. نیم‌رخ روانی-اجتماعی معتادان نوجوان ایرانی. فصلنامه پژوهشی توانبخشی. پاییز ۱۳۸۱. دوره ۳. شماره ۱۰. صفحات ۵۷ تا ۶۲.
- ۷) قربی زاده، م. ع. ترابی، ک. بررسی عوامل موثر در وابستگی به مواد مخدر در مراجعه کنندگان به مرکز خود معرف تبریز. فصلنامه اندیشه و رفتار. تابستان ۱۳۸۱. دوره ۸. شماره ۲۹. صفحات ۲۱ تا ۲۸.
- ۸) موسوی، غ. ابراهیمی، الف. محمدی، م. الف. سالاری شهر بابکی، ج. خصوصیات اجتماعی اقتصادی معتادین به مواد مخدر (مرکز بازپروری معتادین اصفهان، ۱۳۷۵). مجله دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (پژوهش در علوم پزشکی). زمستان ۱۳۷۷. دوره ۳. شماره ۴. صفحات ۳۰۵ تا ۳۰۸.
- ۹) نویدیان، ع. دواجی، الف. بشردوست، ن. بررسی خصوصیات شخصیتی معتادان به مواد مخدر در مرکز بازپروری زاهدان. مجله پژوهشی حکیم. بهار ۱۳۸۱. دوره ۵. شماره ۱. صفحات ۱۷ تا ۲۲.
- ۱۰) یلدا، ع. ر. رسولی نژاد، م. ن. عفونت در معتادان تزریقی. مجله علمی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران. تابستان ۱۳۸۱. دوره ۲۰. شماره ۲. صفحات ۱۳۷ تا ۱۴۷.
- ۱۱) ناظر، م. خالقی، ع. صیادی، الف. ر. شیوع اختلال‌های روانپزشکی در وابستگان به مواد افیونی. فصلنامه اندیشه و رفتار. زمستان ۱۳۸۰. دوره ۷. شماره ۲۷. صفحات ۳۸ تا ۴۵.
- ۱۲) سهرابی، الف. پورافکاری، ن. رازی، الف. سهرابی، م. سهرابی، م. بررسی عوامل موثر اجتماعی و روانی در معتادان ندامتگاه شهرستان تبریز در سال ۱۳۷۵. مجله پزشکی ارومیه. بهار ۱۳۸۲. دوره ۱۴. شماره ۱. صفحات ۱ تا ۷.